

ز(Za): تپپا سیزدی یه ژئه لفا بییا
 زمانئ فارسی. هندهک جارا دهپته
 گوهارتن ب تپپا (ج)، وهکی:
 (ارز = ارج: بهما، قه در و
 قیمهت)، و هندهک جارا دببته
 (غ)، وهکی: (فروز = فروغ:
 روناکی).

زائر(Za'û): ژنکا کوژ نوی خودئ
 بچوبکهک دابیتئ (ژنکا کو د
 رۆژین دهستپیکئ دا بت پشتی
 بچوبک بوونئ).

زاب(Zab): ئاف زه - کانی - ریکا
 کو ئاف تیرا دبوریت - سالوخ و
 خهسلهت.

زابل(Zabul): ئاقتئ ئاوازه کسا
 موزیکا ئیرانی یه، پارچه یه که ژ
 موزیکا چارگاه.

زابلستانی(Zabulêstanî):
 خه لکن باژیرئ زابلستان (کو ئاقتئ

که قنئ سیستانی بو).
زاج(Zac): ژنا کو بچوبک ببیت
 هه تا هفت رۆژین وی تمام دبن
 دببئژئ زاج (مه په یقه کا نیزیکی
 قئ په بقئ ب زمانئ کوردی یا
 هه ی، کو ئه و ژئ په یقا «زاک» ه، و
 «زاک» ژئ ئه و شیره کو هه ر ژ
 پشتی بوونئ ژ گوهانین ده بکئ
 بیان ماکئ دهر دکه قیت. . ئه ف
 په یقه بو مرۆف و گیانه وهران
 ههردووان بکار دهپت).

زاج سور(Zac sûr): رۆژا کو ژنکا
 بچوبک بووی دچیتته همامئ و
 خوه دشوت، وی رۆژئ مبهفاندارئ
 یه کئ دادن و دببئژئ «زاج سور».
زاد(Zad): کورتکریا په یقا «زاده:
 زا، ژ دایکبووی» - ته من و ژئ،
 مینا: (زاد برآمدن = به زاد
 برآمدن: پیروون، دانسال بوون،

- بناقسالقه چوون).
زاد بر زاد (Zad ber zad): بابک
 بۆ باکی، جیل بۆ جیلی، سینگ بۆ
 سینگی.
زادبود (Zadbûd): زادگهه، جهی ژ
 دایکبوونی.
زادبوم (Zadbûm): وهلات، وار،
 جهی ژ دایکبوونی.
زادغر (Zadxer): بیژی، ههرا مزاده.
زادن (Zaden): زان، بچویک بوون.
زادوبورد (Zado bûd):
 هه بوون (وجود) - سامان و
 سه رمایه - زادگهه (جهی ژ
 دایکبوونی).
زاده (Zade-ê): ژ دایکبووی، زا،
 زاده (وهکی: میرزا، شاهزاده).
زار (Zar): پاشگره و ئانکوا زیدههی
 و پرانی و فراوانیی ددهت، وهکی:
 (پنبه زار = جهی کو گه لهک په نبی
 لی هه بیت، ریگزار = جهی کو
 گه لهک خیز لی هه بیت) - بی هیز،
 وهستیای، لاواز، له غه - نالین،
 گری ژ بهر زیدههی یا ئیشا یان
 خه ما - خراب، بی سه روبه ر، شیل
 و بیتل.
زارخورش (Zarxurêş): کیم خواره،
 که سی کو ژ بهر کیم خوارنی له غه ر
 و بی هیز بییت.
زاریدن (Zarîden): گرین (بهروفاژی
 که نبینی).
زاستر (Zaster): ویشه تر، دویرتر.
زاغزر (Zaxer): بهرچیلک
 کیسکه که کو دکه قته د ناچه را
 حه فک و عویرکی مریشکی دا و
 تۆمک تیدا خرچه دبت).
زاغنونل (Zaxnûl): دم، نکل - تیرا
 سه ر تیز.
زافه (Zafe): ژوپی.
زاگاب (Zagab): حبری چینی.
زال (Zal): پیر، دانسال - ههروه سا
 سالوخه بۆ دنیا بی یان ژی درکه یه
 بۆ دنیا بی - ناچی بابی روسته می
 یه کو کورپی «سام» ی بوو و دیبژن
 ده می کو ژ دایک بووی موبی
 سه ری وی سپی بوو، له ورا ژ
 ناچی «زال» ل سه ر دانابوون.
زالو (Zalû): زیری، زیلی.
زامه ران (Zamehran):
 نوشدارو (دهرمانی دژی ژه ری یه -
 دهرمانه که شه دخون بۆ ژ ناچه رنا
 ژه ری و کارتیکنین ژه ری).
زامیاد (Zamyad): ناچی رۆژا

- بیست و ههشتی یه ژ ههر هه یقه کا
 سالاهه تاقی - ناقی فربشته کی یه
 د ئایینی زهردهشتی دا.
زانو (Zanû): چۆک.
زانوی (Zanûyî): ههر تشته کی
 وه کی چۆکی چه میای بیت، بۆ
 نمونه: (ئیشکین بۆری یا).
زاو (Zav): ب هیـز، ب زاخ - ب
 شیان، هۆستا (دکاری هونه ری دا)
 - شکه ن، دهرز، که لشت.
زاور (Zaver): هیـز، زاخ، شیان -
 خزمه تکار.
زاورا (Zavêra): بیچاره -
 دهر به دهر.
زاوش (Zavuş): د زمانی فارسی دا
 ناقی ستیرا (موشته ری) یه.
زاوانه (Zavlane): قهید (خه له کین
 ناسنی کو دهست و پین زبندانیان
 پی گرتیدان) - ههروه سا بۆ
 که زبین بادای ژی دهیته گوتن.
زایا (Zaya): یا بزیت (بهروفاژی
 ستور).
زایاندن (Zayanden): پیرکاتی
 کرن، هاری ژنکا ب حمله کرن دا
 بچوبک ببیت.
زایش (Zayêş): بوون، بچوبک
 بوون.
زایشگاه (Zayêşgah): جهی
 بچوبک بوونی (ب تایبه تی بۆ
 پشکه کی ژ نه خوه شخانئ دهیته
 گوتن کول وئ پشکی زاروک
 دهیته سه ر دنیا بی (ولاده)).
زایان (Zayman): بنیره: (زایش).
زاییدن (Zayîden): زان، بچوبک
 بوون.
زب (Zeb): به لاش، ب ههروه.
زبان (Zeban): ئە زمان (لیسان) -
 زمان (لغه).
زبانە (Zabanê): پیت، بلتیسه،
 گرپه.
زبر (Zêbr): زقر (بهروفاژی نه رم).
زبر (Zeber): سلال، لسه ر - «ه»،
 «ه» (مه بهست ژئ «فتحه» یه، بۆ
 نمونه هه گهر بیژی «فتحه» یه کی
 دانه سه ر فلان تیپی، دئ ب
 فارسی بیژی: «زبری بگذار بالای
 فلان حرف».)
زبرتنگ (Zeberteng): تهنگا
 دهوارا.
زبردست (Zeberdest): ب هیـز، ب
 شیان، ب زاخ - زۆردهست،
 زۆردار (بهروفاژی ژیردهستی).

- زبرزیر (Zeberzîr):** سه‌رابین، نوخین
- قاشی، به‌راپشت - ویران.
- زبوده (Zebûde):** ناقی گیایه‌کی یه
- ژ نشکه‌کی فه.
- زبهر (Zêbher):** بیتزاربوونا ده‌یک و
بابا ژ زاروکین خوه.
- زخ (Zex):** به‌هلیک، بالیل - بنیره:
(زخم) - بنیره: (زخمه) - نال نال -
ناواز، ناواژین خه‌مگین.
- زخاره (Zexare):** چه‌قین دارئ.
- زخم (Zexm):** برین، جهه‌کی له‌شی
کو درب دیتبیت و خوبن و کیم ژئ
به‌یت.
- زخم خوردن (Zexm xorden):**
برینداربوون.
- زخم‌دار (Zexmdar):** بریندار.
- زخم کاری (Zexmê karî):** برینا
ب ترس، برینا کو گه‌هشتبیتته
ئه‌ندامه‌کی گرنگ یئ له‌شی کو
جهی مه‌ترسیی بیت.
- زخمناک (Zexmnak):** بریندار.
- زخمه (Zexme):** نالاقه‌کی بچوبکه
کو سازژهن دناث هه‌ردو تبلین خوه
یین شه‌هده و به‌رانی دا دگرت و
ژه‌هین سازی پی دژه‌نت.
- زخمی (Zexmî):** بریندار.
- زد (Zed):** جه‌وی، سترک.
- زداییدن (Zêdayîden):** پاقتزکرن -
صه‌فاندن، پارزنین - هوسین.
- زدن (Zeden):** لیدان، قوتان.
- زدوخورد (Zedo xord):** هه‌فشدو
قوتان.
- زدودن (Zudûden- Zêdûden):**
بنیره: (زداییدن).
- زر (Zer):** زبیر - پیر، دانسال.
- زراغنگ (Zeraxeng):** ئه‌ردئ ره‌ق
- جهی کو گه‌له‌ک خیز لی بیت.
- زر آگین (Zeragîn):** پری زبیر، تژی
زبیر.
- زراندود (Zerendûd):** ئاقتزیرکری،
تامدای ب زبیری.
- زراه (Zerah):** ده‌ریا.
- زریان (Zerban):** پیر، دانسال.
- زرچوبه (Zerçûbê):** ده‌رمانکی
زهر (جوره‌کی بهاراتایه).
- زرد (Zerd):** زهر، ره‌نگی زهر.
- زردالو (Zerdalû):** مژمه.
- زردپاره (Zerdparê):** په‌روکه‌کی ب
ره‌نگی زهری کو د که‌فن دا جوھی
یا دادنانه سه‌ر ملین خوه داکوژ
موسلمانا به‌ینه فه‌رق کرن.
- زردک (Zerde):** کورتکریا په‌یشا

- زردپوش (**Zêrêhpûş**): کهسج کو زری و کومزری کرینه بهر خوه - زریپوش (مدرع).
- زردگر (**Zêrêhger**): زری ساز.
- زرین (**Zerrîn**): زریپین، ههر تشسته کی وه کی زیری یان ب رهنگی زیری یان ژ زیری هاتبسته چیکرن.
- زستن (**Zêsten**): ژیان.
- زشت (**Zêşt**): کریت.
- زشتار (**Zêştar**): ناخفتن پیس، قهسه تامسار.
- زشت خو (**Zêşt xû**): بی تبعهت.
- زشت نام (**Zêşt nam**): رسوا، هه تک لی چووی.
- زشت و زیبا (**Zêšto zîba**): نهو هوزانا کو هوزانشان د ریزه کی دا په سنج بدهت و د ریزا دویف دا تی بوهرینیت (نه کامیج بکته).
- زشت یاد (**Zêşt yad**): غه بیهت، نه کامی کو دهر باره ی کهسه کی نه ناماده بیته کرن.
- زغار (**Zexar**): له ککه یان پنی یا کولسه ر نهدی خویا دبیت لژیر کارتیکرنا نمی (رطویت) یان دوهنی - به لا، نه خواهشی، تازار -
- (زرد) نانکو: رهنگی زهر - گیزهر.
- زردگوش (**Zerdgûş**): درکه یه ژ مروفتین منافق و پویج و فه لیته و کولافه و په شیمان.
- زرده (**Zerdê-e**): زهرک (زهرکا هیکتی) - هه سپج زهر.
- زردی (**Zerdî**): ئیشا زهرکی.
- زرزر (**Zêrzêr**): زرزر، زریپین، زریپینی، زره زری.
- زرزوره (**Zurzûre**): جوره کی ته قنپیرکایه.
- زرگر (**Zerger**): زرینگر.
- زرمان (**Zerman**): پیوری، دانسالی.
- زرنگ (**Zereng- Zêreng**): زیرهک - چست و چالاک - دارا کو گه زول سهر به لگین وی چیدبیت.
- زرنیله (**Zernîle**): ریشاس.
- زرو (**Zerû**): زیری، زیلی.
- زروان (**Zer- Zurvan**): ئیک ژ خوداقه ندایه د ئایینی زهرده شتی دا. دهسته کهک ژ زهرده شتیپن کهشن ل وی باوه ری بوون کو «زروان» دهستپیکا ئافراندنی یان ئافراندنی باشی یه (بابی مه زنیج).
- زره (**Zêrêh**): زری و کومزری.

زغال (Zugal): رهژی.	هاوار، فریاد، قیپین.
زگیل (Ze- Zêgîl): بههلویلیک، بالویلیک.	زغارو (Zexarû): قهجهخانه.
زلف (Zulf): بسک.	زغارو (Zexare): نانئ گارسی - گرگین هه قیپری.
زلو (Zelû): زیری، زیلی.	زغاک (Zexak): چقین دارمیوئ.
زلوییا (Zelûbîya): زهلابی، ژ بهر شکلی وئ کو وه کی (زلو = زیری، زیلی) یه، له ورا ئەف ناقه لسه ر داناينه.	زغال (Zuxal): رهژی.
زله (Zelle): چرچرک.	زغال سنگ (Zuxal seng): کۆمپ.
زلیفن (Zelîfen-Zelêyfen): ترس - گه فکرن - کینه.	زغاو (Zexav): ژنا دههمه ن پیس، قهجه.
زم (Zem): سه رما، سپ - بایع سار.	زغند (Zexend): دهنگئ بلند، ههوار، قیژی، نرینا گیانه وهرین درنده.
زماروڤ (Zemarûx): کفارک.	زفت (Zeft): گر، قه له و، بخوه قه.
زمان (Zeman): وهخت، دهم - روژگار - مهرگ.	زفت (Zuft): قه لس، به خیل، خه سیس.
زمانه (Zemanê): روژگار.	زفت (Zêft): قیرا کوژ گازی دهیته وهرگرتن - ههروهسا بو سترکی (صمغ) ژئ دهیته گوتن.
زمترا (Zemetra): ترانه و یاریکرن ب که سه کی.	زفر (Zefer): دهف.
زمزم (Zemzem): دو عایا کو زه رده شتی ل ده می شو بشتنا له شی خوه یان ل ده می خوارنئ دگوتن.	زک (Zek): ئاخفتنا د بن لیفانقه.
زمستان (Zemêstan): زقستان، وهرزئ زقستانئ.	زکاب (Zekab): حوبرئ نفیسیئ.
زمودن (Zemûden): نهخش و	زکاره (Zekarê): سه سه ری، شه پرکه ر، شه پرخواز.
	زکاسه (Zukasê): سیخور.
	زکند (Zukend): ترارکئ کوژ ئاخا جیپکا هاتبیته چی کرن.

زنبورک (Zenbûrek): جوره کئی تویچ بوو.	نیگار چیکرن. زمی (Zemî): نورد.
زنبورکچی (Zenbûrekçi): سه ریازی کو توپا ژ جورئ «زنبورک» ب حیشترا یان هیسترا هه لدگرت و د شه ری دا بکار دئینا. ئەف رهنگئی سه ریازا ل سه رده می «سه فهوی» یا و سه رده می «قاجاری» یا جوره ک ژ جیشا ئیرانی بوون.	زمیاد (Zemyad): بنییره: (زامیاد). زمین (Zemîn): نورد. زن (Zen): ژن (مرؤفا می - که سا کو دبیته هه فژینا زه لامی). زناشویی (Zenaşûyî): جوتبوون، زه وجین (شویکرنا ژنی، ژن ئینانا میبری).
زنبوری (Zenbûrî): په ردا کو دئرخنه ده ری خانی دا پیشی و میش و تشتین وه کی وان نه ئینه دژورقه.	زنانه (Zenanê): وه کی ژنکا. ههروه سا په یفا (زنانگی) ژئ ژ قی په یفی یه، ئانکو هه ر کاری کو تایبهت بیت ب ژنکافه.
زنیل (Zenbîl): سه لک، زه مییل. زنج (Zênc): جـــــه وی، سترک (صمغ).	زنباره (Zenbarê): سه رژنک، زه لامی کو گه له ک هه ژ ژنکا و سوحبه تین وان بکهت. ههروه سا په یفا (زنبارگی) ژئ ژ قئ په یفی یه، ئانکو هه ر زه لامی کو خوه دژنکا شه ددهت و یاریا ب ژنکا دکهت.
زنجره (Zencere): چیرچیروک. زنجه (Zence): زیمار. زنجیدن (Zencîden): زیمار کرن، گرین ل هنداف تهرمی مری.	زن بمزد (Zenbêmuzd): زه لامی بج غیرهت و گه واد کو خه لکی ب ئیه تا پیرابوونا کاری گوه نیلی بینته دهف ژنکا خوه به رامبه ر پاره کی یان تشته کی ماددی.
زنچک (Zençek): ژنا ده همهن پیس، قه حبه.	
زنخ (Zenex): نهرزنک. دگهل کارین کو لدویقرا دهین واتایین تایبهت ددهت، وه کی: (زنخ زدن:	

ئاخفتتین بیهوده کرن. یان؛ زرخ
برخسون زدن: دپکسه یه ژ
شهرمکرنی).
زنخدان (Zenexdan): ئه رزنک -
بن کور.

زند (Zend): ته فسیر، ته فسیرا
ثاقیستایی - مه زن، گر - ب زاخ،
ب هیتز - ناخی تیره که کا کوردین
ئیرانی یه کول دورماندوری
باژیتری (مه لایر) دژیان و
«نادرشاهی» گه لهک ژ وان راکرن
و برنه ده قهرا (گه ز) سه رب
پاریزگه ها نوکه یا خوراسانی قه
نیشته جی کرن و پشتی مرنا
«نادرشاهی»، «که ریم خانی زهند»
کو ئیک ژ سه درارین «نادرشاهی»
بوو ئه و «زهند» ی هه مـو
قه گه راندنه قه (مه لایر) و بوو
سه روکی عه شیرا (زندی) یا و
ههروه سا دهستهلایر ژی که ته
دهستا و ژ (۱۱۶۳-۱۲۰۹ کوچی)
ل فارس و اصفهان حوکم گپرا و
ب دهستی «آقا محمد خان»
دهستهلایر زندی یا ژ دهستا هاته
دهر. بو زانین د قان سالین ناخ
ئینای دا و لدویف ئیک، ژ قی

بنه مالی (۸) شاه رابیون ئه و ژی
ئه قه بوون: (کریم خان - ابوالفتح
- علیمراد - محمد علی - صادق -
علیمراد دوباره) - جعفر -
لطفعلی).

زندان (Zêndan): حه بس، زیندان،
گرتیگه ه.
زندانبان (Zêndanban): زیره فانی
زیندانی.

**زندان سکندر (Zêndanê Sê-
kender):** نازناخی کود که قن
دا لسه ر باژیتری (یه زد) نوکه بوو.
زندانی (Zêndanî): زیندانی.

زندبار (Zendbar): گیانه وه ری بین
ئازار وه کی په ز و چیتلا.
زندگانی (Zêndêganî): ژیان - د
ژیانی دا - ژی، ته مهن.

زندواف (Zendvaf): که سی کو
(زند: ثاقیستایا وه رگپرای)
دخوبینیت، پیشه وایین زه رده شتی یا
- سرود بیژ - بلبل، فرندی دهنگ
خوهش.

زنده (Zêndê): ساخ، زیندی،
گیاندار (بهروفاژی په یفا «مری»).
زنده بگور (Zêndê bêgor):
که سی کو ب ساخی هاتیبسته

- قه شارتن.
- زندهدل (Zêndêdêl):** کوه یف
- خویش، خویشحال - دل
- تەر (درک هیه بو وی مروؤقی
- سهره رای پیراتیبا خو، ههری
- گیتولۆ بت و دلی وی حره ژ خویشیان
- بکته).
- زنگ (Zeng):** ژهنگ، ژهنگار - نهو
- که رهستی کول پشتا شیشی ددهن
- دا بیته خودیک - تیرۆژکین تاقی
- و ههیشی - زهنگل - ژهنگ،
- ناتافه کئی گیایی یه - لدهف صوفی
- و خودیناسا درک هیه ژ وی
- طاریاتیبا کو ژ گونه ه و کریاریت
- نه شایستیت نه فسی دکه قیته سهر
- دلی، و دلی ژ وهرگرتنا راستیبا و
- رؤناهیان دویر دئیخیت .
- زنگار (Zengar):** ژهنگ، ژهنگار.
- زنگال (Zengal):** ساقین چه رمی
- کو دئیخنه پی ی.
- زنگدان (Zengdan):** زهنگل.
- زنگل (Zengul):** زهنگل. ههروهسا
- په یقین (زنگله، زنگلیچه،
- زنگوله) ژی ههر ب قی مه بهستی
- لکارن.
- زنگوله (Zengûlê):** زهنگل - ناقی
- ناههنگه کا موزیکی یه.
- زنگیچه (Zengîçê):** نه نیشک.
- زنودن (Zenûden):** زیمار کرن -
- لویرین.
- زنوییدن (Zenûyîden):** بنیره:
- (زنودن).
- زنهار (Zênhar):** په بیه که بو
- هشیار کرنی و های لخواه بوون یان
- ئاگه هدار کرنی بکار دهیت و
- ئانکویا (هشیار به، خو دویر
- بیخه، ته های ل خو هه بیت)
- ددهت، وهکی: (زنهار دروغ نگو =
- نهی درهوا نهکی، خو دویر بیخه ژ
- درهوا) - ههروهسا ئانکویا
- په ناها (امان) ددهت، وهکی: (به
- زنهار کسی در آمدن = په ناها برنه
- بهر که سه کی - په یمان عهد).
- زنهارخوار (Zênharxar):** په یمان
- شکین.
- زنهاردار (Zênhardar):** خودان
- په ناها و خودان په یمان، وهفادار.
- زنینه (Zenîneh):** ههر تشته کی
- بسه ر ژنکافه بیت - ب ئانکویا
- (ژن) بخوه ژی دهیت.
- زو (Zev):** ده ریا.
- زواده (Zevade):** زاد، خووارنا

- ریشنگ دگهل خوه دبهت.
زوار (Zevar): خزمه تکار - کهسی
 کو چاقدیری و سهره گوهیا نه خوه شا
 یان زیندانیان دکهت.
زواله (Zevalê): گرگیت هه قیری.
زاوه (Zavê): خوارنا کو بو
 زیندانیان به رهه هه دکهن.
زوبین (Zûbîn): پما بچویک،
 خشت.
زوتر (Zûter): کورتکریا
 په یفا (زودتر) ئانکو: زویتر.
زود (Zûd): زوی، توند، حیل، ب
 له ز.
زور (Zûr): شیان، هیز، زاخ - فشار
 - دهسته لی - زور، زولم و سته م.
زور (Zever): سلال، ژور.
زور آزما (Zûrazma): وهرزskar -
 په هله وان - نهو کهسی کو زاخا خوه
 بجیربنت.
زورخانه (Zûrxanê): جهه کی
 تاییه ته ب وهرزشین که قنین
 ئیرانیان فه.
زورمند (Zûrmend): ب هیز، ب
 زاخ.
زورین (Zeverîn): ژوری.
زوزه (Zûzê): لورین (وهکی لورینا
 سهی و طوری یا).
زوغ (Zûx): جو - رویبار - زهداڤ.
زون (Zûn): باهر، پشک.
زه (Zêh): ئافهرین - باش، قهنج -
 زهها کشانی - ئاقرزه (ئاڤا کو ژ
 جهه کی بزیت) - بوون،
 زان (ههروه سا ژ قی په یقی و ب
 قی ئانکو یینه په یقین: دردزه =
 ژانین کو دهینه ژنکا یان
 گیانه وهره لدهمی باردانانی - زهی
 = باردار، ب حمال، ب
 تشت (حامله) و ههروه سا بو
 گیانه وهره ژی ئانکو: ئاقرز) -
 گیانه وهری کو ئاماده بیت بو
 ئاقربوونی - ماهینا کو باری خوه
 دانابیت.
زهاب (Zêhab): ئاقره.
زهار (Zêhar): بنی زکی،
 شه رمگه ه، پشتیکا ئاڤتی
 گوهنیلپی ژنکی، دۆرماندۆری
 ئاڤتین گوهنیلپی ژن و زهلامان
 کو ریتف لی دهیتن.
زهدان (Zêhdan): مال بچویک،
 رهحم (جهی بچویکی د زکی
 دهیکی یان ماکئ دا). په یقین:
 (بوگان، بوگان، پوگان، بوهمان و